

Op dat hele kleine stukje aarde een plantensociologische vakantieververtelling

R. Haveman

WIE VERRE REIZEN DOET KAN VEEL VERHALEN

De zomervakantie is een uitgelezen kans om nieuwe ervaringen op te doen, nieuwe landschappen te leren kennen, nieuwe soorten te zien ook. Niet gebonden door tijd en weg van het alledaagse wordt de nieuwsgierigheid geprikkeld en komen vragen boven over het “hoe?” en “waarom?” Reizen en ervaring horen bij elkaar als een twee-eenheid.

„Die Etymologie der indoeuropäischen Sprachen zeigt, daß die Begriffe des »Reisens« und der »Erfahrung« in enger Beziehung zueinander stehen. So bedeuteten das althochdeutschen irfaran und das mittelhochdeutschen ervaran ursprünglich »reisen; durchfahren, durchziehen; erreichen«. Seit dem 15. Jahrhundert wird das Partizip erfahren adjektivisch benutzt für »klug, bewandert«. Dazu gehört auch die Erfahrungheit, ebenfalls ein Wort aus dem 15. Jahrhundert, während Erfahrung, das mittelhochdeutsche ervarunge, heute verbalsubstantivisch gebraucht wird, im Sinne von »Wahrnehmung, Kenntnis«, damals auch für »Durchwanderung, Erforschung«. Ein kluger Mensch wird heute noch als bewandert bezeichnet, ein Ausdrück, der sich ins 17. Jahrhundert zurückverfolgen läßt und »aus eigener Erfahrung kennend«, eigentlich »vieligereist« meint.“ (Hlavin-Schulze 1998)

Door omstandigheden gedwongen – 2020 zal lang en pijnlijk in ons geheugen gegrift blijven als Coronajaar – konden we echter niet naar de verkozen bestemming in het buitenland en ook het tijdstip verschoof van de zomerwende naar de herfstequinox. Vrienden hebben een huisje op Schiermonnikoog, ten noorden van het dorp aan het einde van de Badweg, en een gepland nazomerweekend werd verlengd tot herfstweek. Nu is Schiermonnikoog niet het “verre” uit het lied van Matthias Claudius (1740-1815)¹ dat als kopje boven deze inleiding prijkt, maar uiteindelijk kan elke reis, hoe ver of nabij ook, leiden tot nieuwe ervaringen die verteld kunnen en moeten worden. In zijn opstel “*Der Erzähler*”, over het werk van de Russische schrijver Nikolai Lesskow, beschrijft Walter Benjamin twee archetypen van vertellers, namelijk de zeeman, die verhaalt van zijn reizen, maar ook de akkerbouwer, die de verhalen van het land en de landstreek kent en doorgeeft (Benjamin 2007). Tussen beide uitersten zit ook de plantensocioloog die nieuwsgierig de wereld beschouwt, soms ver weg, dan weer dicht bij. Tenslotte is het niet de reis die de ervaring maakt, maar zijn het de verwondering en de nieuwsgierigheid die vragen oproepen naar het wezen der dingen, een houding die de *conditio sine qua non* is voor de ervaring. Ook, of misschien wel juist, het gewone en het alledaagse kunnen inzichten verschaffen als maar de juiste vragen worden gesteld.

¹ Het lied waaruit het citaat komt heet *Urians Reise um die Welt*, dat door Ludwig van Beethoven op muziek werd gezet (Op. 52 Nr. 1).

Afbeelding 1. De tuin van Casa Maris, van het terras tot de vuurtoren. De achtergrens van de tuin ligt ergens tussen het lage struweel voor de dennen en de dennen. De eerste zone langs het terras, met tredplanten, is herkenbaar aan de donkere plekken in het gras. Verder zijn herkenbaar de lage, gemaaide graslanden, de verzomende, braakliggende graslanden en de struwelen. Foto: Rense Haveman

Casa Maris ligt op een tamelijk langgerekt perceel in de duinen dat zich ongeveer 70 meter uitstrekt richting vuurtoren, van het terras dat direct tegen het huis begint, tot aan een draad die schijnbaar willekeurig door het duin loopt (Afbeelding 1). Een deel van de tuin, met name het deel tegen het terras, wordt in het zomerseizoen op onregelmatige tijden gemaaid, maar de grens van het gemaaide deel ligt waarschijnlijk niet altijd op dezelfde plek. Na een tijd luieren op het lage duinkopje dat zich het dichtst bij het huis bevindt, viel het me op dat de af en toe gemaaide delen van de tuin, dicht bij het huis, veel overeenkomst hadden met het *Festuco-Galietum veri*, maar dat in het duingrasland direct tegen het terras veel tredplanten groeiden. Zou er in de tuin een simpele reeks te maken zijn van begroeiingen in afnemende intensiteit van gebruik en beheer? En hoe zou deze reeks dan te relateren zijn aan het plantensociologische classificatiesysteem? Welk verhaal zou te vertellen zijn aan de hand van de vegetatie in de tuin van *Casa Maris*? Kan een onbetekenend stukje land, uitgesloten van het Natura 2000-gebied "Duinen Schiermonnikoog", ons vegetatiekundige inzichten brengen?

HET *FESTUCO-GALIETUM* IN HET CENTRUM

In de loop van de dagen werden in de tuin 13 vegetatieopnamen gemaakt volgens de werkwijze van de Frans-Zwitserse school. Leidend hierbij waren de belangrijkste structuren: platgetreden gazons, tamelijk bloemrijke duingraslanden, varenrijke noord- en zeggrijke zuidhellingen en struwelen. De opnamen werden verwerkt tot een gestructureerde tabel (Tabel 1). Bij de interpretatie van deze tabel moet rekening gehouden worden dat het door het geringe aantal opnamen lastig is om de wetmatigheden te scheiden van de toevalligheden. Het bleek echter toch goed mogelijk om verschillende vegetatietypen te onderscheiden en deze in een reeks van intensief gebruikt tot niet gebruikt te zetten.

Tabel 1. Plantensociologische tabel van de begroeiing in de achtertuin van Casa Maris, Schiermonnikoog (september 2020). De opnamen zijn geordend op basis van de floristische overeenkomst, en in een reeks gezet van afnemend gebruik. Type 1 wordt onregelmatig gemaaid, sterk betreden, en begraaasd, type 2 onregelmatig gemaaid en begraaasd, type 3 en 4 vrijwel niet of niet gemaaid of begraaasd, en type 5 betreft struweel waar al langer geen beheer plaatsvindt. Per soort is niet alleen de bedekking, maar ook de sociabiliteit weergegeven, in 5 klassen.

Type	1		2		3				4			5	
Expositie	V	V	OZO	NO	N	N-Z	ZO	ZW	O	NW	N	W	NNW
Inclinatie (°)	0	0	20	2	5	10	2	45	40	80	80	45	30
Bedekking totaal (%)	99	95	99	99	100	100	100	100	100	100	100	99	100
Bedekking struiklaag (%)	60	80	70	70	65	95	90	70	90	90	100	90	90
Bedekking kruidlaag (%)	80	40	80	60	90	95	100	95	95	90	2	60	95
Hoogte (hoge) struiklaag (m)	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2	.
Hoogte lage struiklaag (m)	.	.	.	.	.	0.6	.	.	.	.	.	1	2
Gem. hoogte (hoge) kruidl (cm)	2	10	15	10	15	40	40	40	35	30	40	60	60
Maximale hoogte kruidlaag (cm)	20	60	40	20	25	80	60	70	50	50	60	80	80
Aantal soorten	18	26	23	22	21	13	11	13	21	15	21	14	20
Differentiërende soorten													
<i>Digitaria ischaemum</i>	3.2	2a.2	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Ceratodon purpureus</i>	3	3	.	.	r	+	.	.	.	.	.	.	.
<i>Oenothera spec.</i>	2a.1	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Echium vulgare</i>	r	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Conyza canadensis</i>	r	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Elymus repens</i>	2a.1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Capsella bursa-pastoris</i>	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Erodium cicutarium</i> s.l.	2m.1	2a.2	1.1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Hypnum cupressiforme</i> var. <i>cupressiforme</i>	3	1	1	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Polytrichum juniperinum</i> var. <i>juniperinum</i>	.	+	2m.3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Aira praecox</i>	.	+	r	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Sedum acre</i>	.	.	1.3	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Galium verum</i> subsp. <i>maritimum</i>	+	.	2a.2	3.3	r	.	.	.	.	.	2a.3	.	.
<i>Leontodon saxatilis</i>	.	+	2a.2	2a.2	+	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Ammophila arenaria</i>	.	.	+	+	.	.	.	+	3*	.	.	.	.
<i>Taraxacum</i> sect. <i>Erythrosperma</i>	.	.	+	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Plantago lanceolata</i>	1.1	+	3.2	2b.2	2a.2	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Rhytidadelphus squarrosus</i>	r	+	5.5	5.5	1	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Festuca rubra</i>	1.2	2b.3	.	2a.2	.	+	.	.	.	.	.	.	.
<i>Festuca filiformis</i>	2m.2	+	2m.3	2a.3	2a.3	+	.	.	1.3	.	.	.	.
<i>Polypodium vulgare</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	+	4.5	4.5	.	.
<i>Senecio vulgaris</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	r	.	+	.	.
<i>Kindbergia praelonga</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	1	.	.
<i>Salix arenaria</i> (kl)	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2a.2	.	.
<i>Salix arenaria</i> (sl)	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.	.	4.2	3.2
<i>Urtica dioica</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	r
<i>Euonymus europaeus</i> (sl)	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2a.1	.
<i>Hippophae rhamnoides</i> (sl)	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	3.1
<i>Rubus vadalis</i> (sl)	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	2b.2
<i>Crataegus monogyna</i> (sl)	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Anthoxanthum odoratum</i>	.	.	+	+	.	.	+	.	.	1.1	+	.	.
<i>Luzula campestris</i>	.	.	1.2	+	r	.	.	+	+	+	.	.	.
<i>Vicia lathyroides</i>	.	.	2m.1	+	r	.	.	.	+	.	.	.	.
<i>Hypochaeris radicata</i>	.	.	.	+	.	.	.	+	+	.	.	.	.
<i>Hieracium umbellatum</i> s.l.	.	.	.	+	.	.	.	+	.	.	+	.	.
<i>Pseudoscleropodium purum</i>	.	+	.	+	.	5.5	5.5	5.5	5.5	5.5	1.2	4.5	5.5
<i>Galium album</i>	.	.	.	.	.	3.3	2a.3	2a.3	2b.3	.	3.3	2a.3	+
<i>Linaria vulgaris</i>	.	.	.	.	.	.	.	+	3.2	+	2a.2	+	+
<i>Crataegus monogyna</i> (kl)	.	.	.	.	.	r	.	.	+	+	+	.	+
<i>Rosa canina</i> s.l. (kl)	.	.	.	.	.	+	+	.	2a.1	.	+	.	+
<i>Epilobium montanum</i>	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	+	.	+
<i>Lonicera periclymenum</i>	.	.	.	.	.	.	.	2a.2	.	.	.	2a.1	+
<i>Calamagrostis epigejos</i>	.	.	1.1	.	1.2	+	+	1.1	+	2b.2	2b.1	1.1	5.5
<i>Rubus caesius</i>	.	.	+	.	+	+	+	3.2	.	2a.2	+	2b.2	2a.2
<i>Jacobaea vulgaris</i> subsp. <i>dunensis</i>	.	.	r	+	+	+	.	.	.	.	.	+	.
Begeleiders													
<i>Carex arenaria</i>	1.1	2a.2	2a.1	1.1	2m.1	4.5	4.5	2b.5	2m.1	3.5	2b.5	2m.1	3.5
<i>Agrostis capillaris</i>	2m.2	3.3	2b.2	2b.3	2m.2	2b.3	.	.	2a.1	2a.2	+	1.2	2m
<i>Holcus lanatus</i>	r	+	.	2a.2	2a.2	1.1	2b.3	+	2b.3	+	.	.	1
<i>Rumex acetosella</i>	2b.2	2a.1	2m.2	2m.2	2m.2	.	.	.	1.1	r	.	.	.
<i>Poa pratensis</i>	.	1.1	1.1	+	.	.	.	.	1.1	.	.	+	.
<i>Elytrigia repens</i>	.	+	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.	.
<i>Taraxacum species</i>	.	.	.	.	r	.	.	+	.	.	.	.	.
<i>Cardamine hirsuta</i>	.	.	.	.	1.1	2m.1	.	.	.	.	.	.	.
<i>Cirsium vulgare</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	r
<i>Brachythecium albicans</i>	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Gnaphalium uliginosum</i>	.	r	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Syntrichia ruralis</i> var. <i>arenicola</i>	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Plantago coronopus</i>	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Achillea millefolium</i>	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Pelliterra rufescens</i>	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Trifolium dubium</i>	.	.	.	+	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Seneciospec.</i>	.	.	.	.	.	.	.	+	↑	.	.	.	.
<i>Asparagus officinalis</i> subsp. <i>officinalis</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	r	.	.	.
<i>Thalictrum minus</i> subsp. <i>saxatilis</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.	.
<i>Prunus serotina</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.
<i>Viola canina</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	r	.	.
<i>Brachythecium rutabulum</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	1	.	.
<i>Vicia sativa</i> s.l.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.	.
<i>Rosa canina</i> s.l. (sl)	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+	.
<i>Cirsium arvense</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Epilobium tetragonum</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Cerastium fontanum</i> subsp. <i>glabrescens</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	r
<i>Vicia hirsuta</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+
<i>Dryopteris carthusiana</i>	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	.	+

Afbeelding 2. Detail van het gemaaide en door konijnen begraasde *Festuco-Galietum veri* in de tuin van Casa Maris. Herkenbaar zijn *Festuca filiformis* (de fijnbladige polletjes), *Galium verum*, *Carex arenaria* (de losse, grove sprieten midden rechts), *Luzula campestris* (midden boven), *Plantago lanceolata* (de grote rozetten) en *Rumex acetosella* (midden onder, net links boven de konijnekeutel). Foto: Rense Haveman

Het centrale type van waaruit de hele tabel geïnterpreteerd kan worden is type 2 in Tabel 1, het *Taraxacum* sect. *Erythrosperma-Rhytidiadelphus squarrosus*-type. De overige typen zijn te beschouwen als afgeleiden van deze begroeiing, die ontstaan zijn door sterke betreding (type 1, het *Digitaria ischaemum-Ceratodon purpureus*-type), dan wel geëxtensiveerd gebruik, waardoor verschillende stadia van verzoming optreden (type 3, het *Galium album-Carex arenaria*-type en type 4, het *Polypodium vulgare*-type) en uiteindelijk verstruweling optreedt (type 6, het *Salix arenaria-Urtica dioica*-type).

Het centrale type 2 (de *Taraxacum-Rhytidiadelphus*-gemeenschap) wordt gerekend tot het *Festuco capillatae-Galietum veri*, dat door Braun-Blanquet & De Leeuw (1936) beschreven werd van Ameland (Afbeelding 2). Evenals het sterk verwante *Festuco-Thymetum* en het niet in Nederland voorkomende *Diantho-Armerietum* (Adam & Höfner 2011) wordt het *Festuco-Galietum* gestabiliseerd door beweiding (Westhoff & Van Oosten 1991, p. 96), hetgeen al tot uitdrukking komt in de oorspronkelijke beschrijving: volgens Braun-Blanquet & De Leeuw is het areaal van de gemeenschap sterk toegenomen onder invloed van begrazing door landbouwhuisdieren. Daarmee is de gemeenschap vooral een vingerwijzing naar de nauwelijks meer bestaande praktijk van duinbeweiding. Ook Weeda et al. (1996) wijzen bij de ecologie van het *Festuco-Galietum* op het gebruik als weide, met name door schapen, paarden en runderen. De twee opnamen in Tabel 1 betreffen onregelmatig gemaaide delen van de tuin, waar vaak konijnen grazen. Wellicht dat op kleine schaal ook een dergelijk 'begrazingsbeheer' dat gefaciliteerd wordt door (onregelmatig) maaien voldoende is voor de instandhouding van het *Festuco-Galietum*. Waarschijnlijk speelt de wind hierin ook een rol: bij het maaien blijft het maaisel achter, maar gezien de geringe productie van het grasland kan dit nooit veel zijn, en het weinige strooisel zal in het open duin gemakkelijk verwaaien als het eenmaal droog is. Hierdoor lijkt het gevoerde maaibeheer in combinatie

met de begrazing door konijnen zo sterk op het oude begrazingsbeheer dat er geen of nauwelijks verschillen zijn te constateren tussen het gazon en de oude weides zoals deze beschreven werden door Braun-Blanquet & De Leeuw. *Bromus hordeaceus* ontbreekt in mijn tabel, maar dat kan een waarnemerseffect zijn door het late moment van opnemen. Van de diagnostisch belangrijke soorten uit de tabel van de oorspronkelijke beschrijving ontbreken verder nog *Jasione montana* en *Scleranthus perennis* in de tuin van Casa Maris. De eerstgenoemde is opmerkelijk schaars op Schiermonnikoog, getuige het kaartje op de online verspreidingsatlas. De tweede is zeer sterk achteruitgegaan en tegenwoordig een uitermate zeldzame soort. De enige plekken waarvan ik *Scleranthus perennis* persoonlijk ken zijn de Eder- en Ginkelse Heide, waar de soort zich rond de schaapskooi in recente jaren zelfs wat lijkt uit te breiden, en de omgeving van de Kooiduinen op Schiermonnikoog, waar de soort voorkomt op lage, beweide duintjes. Het grootste verschil is echter dat in mijn tabel *Rhytidadelphus squarrosus* dominant is in de moslaag. Dit duidt op systematische onderbeweiding ten opzichte van de oorspronkelijke bestanden (vgl. Adam & Höfner 2011, p. 30).

Door sterke betreding van het *Festuco-Galietum* vallen er soorten uit, wordt de vegetatie opener en weten nieuwe soorten zich te vestigen. In het direct tegen het terras gelegen type 1 in mijn tabel (het *Digitaria-Ceratodon*-type) ontbreken de algemene duingraslandsoorten *Calamagrostis epigejos*, *Luzula campestris*, *Rubus caesius* en *Jacobaea vulgaris* subsp. *dunensis*, evenals *Anthoxanthum odoratum*, *Hypochaeris radicata* en de eenjarige *Vicia lathyroides*. *Festuca filiformis* is weliswaar genoteerd in beide opnamen, maar haalt gemiddeld gezien lagere bedekkingen dan in het *Festuco-Galietum*. Ditzelfde geldt voor het slaapmos *Rhytidadelphus squarrosus*, dat in type 2 juist de alleenheerschappij heeft in de moslaag. De gaten die door de betreding in de vegetatie ontstaan, worden opgevuld door kortlevende soorten, waarvan *Digitaria ischaemum* en *Erodium cicutarium* de belangrijkste zijn. Ze wijzen op de verwantschap met zomervruchtakkers op zand, die worden samengevat in het *Digitario-Setarion* (*Stellarietea mediae*). Verspreide exemplaren van *Echium vulgare*, een verder ongedetermineerde *Oenothera* en *Erigeron canadensis* wijzen op verwantschap met het ruderaal *Echio-Verbasce-tum*, dat op opener bodems langs de Badweg algemeen voorkomt. In de moslaag is het slaapmos *Rhytidadelphus squarrosus* vervangen door het droogtetolerante topkapselmos *Ceratodon purpureus* en het sterker tegen de grond gedrukte slaapmos *Hypnum cupressiforme* var. *cupressiforme*.

De duingraslanden in de weinig gemaaide delen van de tuin verzomen (type 3), waarmee het proces van vestiging van zoomsoorten in de graslanden, dus buiten de directe zoom, wordt aangeduid. Het gaat allereerst om *Galium album* (een taxon uit het *Galium mollugo*-complex dat door Duistermaat in de recente editie van Heukels' Flora van Nederland tot de ondersoort *erectum* van *Galium mollugo* wordt gerekend) en om *Pseudoscleropodium purum*, die de moslaag gaat domineren zodra het maaibeheer wordt geëxtensiverd. Waar het maaibeheer nog extensiever is, of waar ze al langer is gestaakt, is *Linaria vulgaris* een vast bestanddeel van de vegetatie. De algemene duingraslandplanten *Calamagrostis epigejos*, *Carex arenaria* en *Rubus caesius* kunnen facies vormen. *Plantago lan-*

ceolata, *Festuca filiformis*, *Galium verum* subsp. *maritimum* en *Leontodon saxatilis* vallen snel uit en het aantal soorten is in de sterker verzoomde voorbeelden duidelijk lager dan in het *Festuco-Galietum* (11-13 tegenover 22-23). Syntaxonisch is deze groep geen eenheid, en als meer opnamen beschikbaar zouden zijn, zouden waarschijnlijk meer typen onderscheiden kunnen worden. De eerste opname, gemaakt op de grens van het gemaaid en ongemaaid deel van de tuin is wellicht nog tot het *Festuco-Galietum* te rekenen, al is duidelijk sprake van verzoming. De tweede en derde opname betreffen begroeiingen waar *Carex arenaria* domineert, hoewel ze onderling tamelijk sterk verschillen: de eerste vertoont nog trekjes van het *Festuco-Galietum*, in de tweede groeien al soorten van duinstruwelen. De laatste opname betreft een *Rubus caesius*-helling.

Vanuit het begraasde en frequenter gemaaid *Festuco-Galietum* beschouwd, liggen de graslanden van type 3 feitelijk braak, een term die niet gebruikelijk is voor duingraslanden. Braakliggend terrein wordt hier opgevat in de betekenis van grond die niet de beoogde functie vervult (vgl. Sauerwein 2010). Een dergelijke aanduiding is slechts zinvol als de duingraslanden niet als natuurlijke graslanden worden gezien, maar als onderdeel van het oude duinlandbouwsysteem. De term maakt echter precies duidelijk wat er in de tuin van *Casa Maris* aan de hand is en het maakt in een breder perspectief tevens de duiding van de vele rompgemeenschappen in de *Koelerio-Corynephoretea* eenvoudiger (vgl. Schaminée et al. 2015; Schaminée et al. 2017). Vanuit het gezichtspunt van het eertijds agrarische gebruik van het duinlandschap, waarin op grote schaal beweiding plaatsvond, zijn de rompgemeenschappen in de klasse gemakkelijk als braakliggende graslanden te beschouwen, en dit opent het zicht op herstel van soortenrijkere graslanden. Door de oorsprong van de soortenrijke duingraslandassociaties te zoeken in (vrijwel) natuurlijke processen wordt het wezen van deze graslanden ontkent, en rest het beheer niets anders dan de strijd tegen de fysisch-chemische processen (stikstofdepositie, afname van dynamiek), een strijd die op voorhand al verloren lijkt.

Een bijzondere vorm van verzoming vindt plaats op steile, noordelijk gerichte hellingen, waar *Galium album* en *Linaria vulgaris* samengroeien met *Polypodium vulgare*, die hier dominant kan worden (type 4). Andere soorten die kenmerkend zijn voor dergelijke hellingen zijn *Kindbergia praelonga* en *Senecio vulgaris*. De vestiging en toename van *Polypodium* is een algemeen verschijnsel op noordhellingen in de kalkarme duinen van het Waddendistrict. Dat het hier om verzoming gaat, is aannemelijk in het licht van de beschrijving van het *Aulacomnio androgyni-Polypodietum vulgaris* (klasse *Melampyro-Holcetea*) door Dengler et al. (2006), een associatie die ook in de recente revisie is overgenomen (Weeda & Haveman 2017). Anders dan de verarmde graslanden van type 3, waar algemene duingraslandsoorten gaan domineren, heeft het *Polypodium*-type op noordhellingen eigen soorten, waarmee het type een zelfstandiger positie inneemt dan de ruige graslanden van type 3. In de eerste opname van het *Polypodium*-type heeft eikvaren slechts een lage bedekking en in deze opname is ook *Thalictrum minus* genoteerd. Het betreft de ondersoort *saxatile*, de xeromorfe ondersoort uit het *Thalictrum minus*-complex die kenmerkend is voor droge zomen van het *Geranion sanguinei* (Hand 2001), een verbond uit de *Trifolio-Geranietea* dat niet in Nederland voor-

komt. Ter zijde moet vermeld worden dat dit zeldzame taxon in de omgeving van de Badweg meer voorkomt in zoomsituaties, vaak in deelpopulaties van slechts één of twee exemplaren. Westhoff & Van Oosten (1991, p. 354) noemen de soort uit deze omgeving ook van kruipwilgstruwelen, met name uit de Hertenbosvallei.

Uiteindelijk leidt de successie bij uitblijvend beheer tot de ontwikkeling van struwelen. De twee opnamen die gemaakt werden in de tuin van *Casa Maris* zijn beide te rekenen tot de latere stadia van het *Hippophao-Salicetum arenariae*. In de vegetatie zijn aanzetten te vinden tot de ontwikkeling van hogere struwelen uit de *Rhamno-Prunetea*, in de vorm van jonge exemplaren van *Euonymus europaeus* en *Crataegus monogyna*. Gezien dit vergevorderde stadium van verstruweling wekt het verwondering dat de rest van de tuin niet ook helemaal door struiken onder de voet is gelopen. Navraag bij onze vrienden verklaarde deze gekke tegenstelling echter:

“Achter heb ik een aantal jaren geleden ... flink gesnoeid. Was helemaal dicht-gegroeid. We hebben wat paadjes gecreëerd, de duin achter huis gemaaid, veel meidoorns, rozebottels, bramen (ja ook bramen) weggesnoeid. Lekker ruig met een bosmaaier ... Ook vogelkers halen we direct weg ... We hebben het niet helemaal kaal gemaakt omdat er ook ruimte moet zijn voor fazanten om te nestelen. Meidoorns zijn voor de vogels prima schuilplekken en konijnen moeten ook nog een kans hebben ... Een kardinaalshoed, een es en wat eikjes laten we staan. Ook de duindoorn laten we staan, kruipwilg snoeien we niet. We willen een open duinlandschap en geen bos. Bossen lopen in Casa Maris en erom heen. Bossen staan niet stil ... Nu is het een kwestie van jaarlijks (tijdens de zomervakantie) bijhouden. Meestal 2 dagen ben ik dan bezig met de bosmaaier en de maaimachine.” (Dirk Bos in een email van 18 oktober 2020)

Zo blijven de ruige graslanden in stand, graslanden die anders al lang in hoger opgaande struwelen zouden zijn veranderd.

SPORENLEZEN EN GEDANE ARBEID

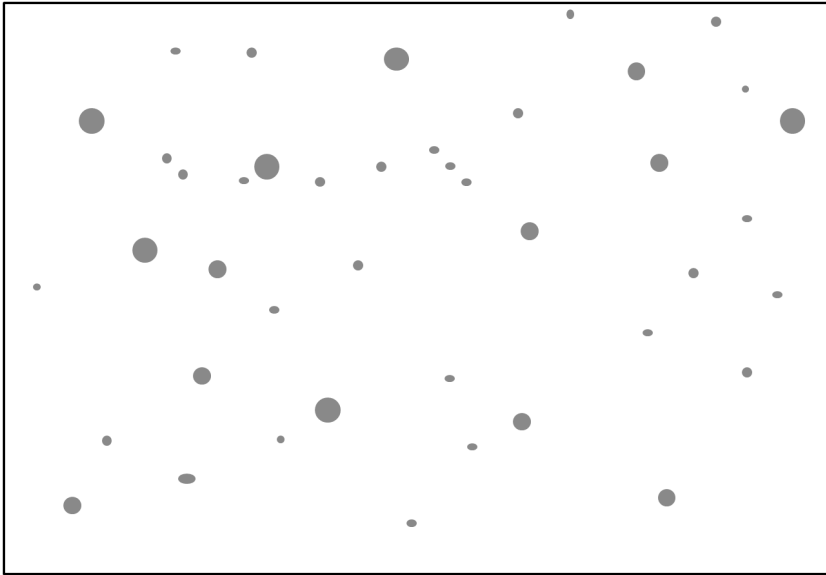
De eerste conclusie uit bovenstaande beschrijving is dat de vegetatie van de ongeveer 900 m² grote achtertuin van ons vakantiehuisje een relatief gemakkelijk interpreteerbaar spoor vormt naar het gebruik van de tuin. De eerste strook van maar een à twee meter wordt gevormd door het verlengde van het terras, waar veel wordt gelopen. Het is tevens de logische route vanuit het fietsenschuurtje naar de andere zijde van het huis gelegen weg. Aansluitend aan deze tredzone volgt een soortenrijke mat die het uiterlijk heeft van een gazon (onze oosterburen zouden van een *Rasen* spreken, de Engelsen van een *turf*) en die waarschijnlijk ook zo onderhouden en gebruikt wordt. In elk geval nodigde het mij de eerste dag van de vakantie uit om er in het gras te luieren en uit te rusten van de gedane arbeid. In het achterste deel van de tuin gaat dit gazon over in braakliggend grasland, speelweide, waardoor de vegetatie verzoomt. In deze braakliggende graslanden komen struwelen tot ontwikkeling, voor zover dat niet gericht wordt tegengegaan. Het is de overgang naar de wilde natuur achter de draad (zij het dat

hier weer een huisje met ruime tuin staat, maar vanuit *Casa Maris* kan licht de illusie ontstaan). De vegetatie vormt zo in eerste instantie vooral een aanwijzing voor het gebruik, dat gedifferentieerd is naar de afstand tot de achterdeur van het huis.

Een dergelijke interpretatie zou lastig zijn geweest zonder syntaxonomisch referentiesysteem waarin veel kennis ligt besloten. Toch zijn slechts twee van de onderscheiden vegetatietypen benoemd: de rest is geïnterpreteerd als overgroeiing, doordringing, verarming, fase of stadium. Hier wil ik twee opmerkingen bij maken. Allereerst is een zinvolle interpretatie pas mogelijk als de eenheden in het plantensociologische systeem scherp zijn gedefinieerd, als ze brandpunten vormen en geen rommelbox (de termen zijn afkomstig van Tüxen 1955, die "Brennpunkte" tegenover "Sammelschachtel" stelde). Het *Festuco-Galietum veri* omvat in *De vegetatie van Nederland* een scala aan droge, schrale graslanden, inclusief diverse braakstadia van de typische weidegrondvegetatie. Weeda et al. (1996) noemen bijvoorbeeld *Dicranum scoparium* en *Cladonia furcata* als differentiërende soorten voor het door hen opgevoerde *Festuco-Galietum typicum*, maar vermelden dat deze soorten vooral optreden waar de vegetatie een verminderde betreding en begrazing kent; het zijn in het *Festuco-Galietum* dus indicatoren voor extensive-ring en braaklegging. Sterk afwijkend van het klassieke beeld van de associatie is de subassociatie *trifolietosum*, die deels overeen komt met de *Ranunculus bulbosus-Trifolium striati*-associatie die door Boerboom (1960) beschreven werd en waarin *Festuca filiformis* bijvoorbeeld sterk op de achtergrond treedt en tal van soorten van rijkere bodem gaan optreden. Hiermee is het *Festuco-Galietum* in de opvatting van *De vegetatie van Nederland* een lastig interpreteerbaar amalgaam van beweide, voorheen beweide, en onbeweide, gesloten, droge, schrale, deels natuurlijke en deels onder agrarisch beheer ontstane kustgebonden graslanden, zelfs op kleiige bodems. Het systeem zou veel aan duidelijkheid en toepassingsmogelijkheid winnen als het *Festuco-Galietum* begrepen werd als resultaat van de landbouwende mens in de duinen en het slechts de beweide en zeer onlangs uit de beweiding genomen *Festuca filiformis*-graslanden op vastgelegd duinzand zou omvatten, zoals Braun-Blanquet & de Leeuw (1936) dat beschreven. Dit is, gezien de hierboven voorbeelden van aberraties ook op basis van de floristische samenstelling te doen.

Daarbij zij opgemerkt dat de auteurs van het *Festuco-Galietum* ook zelf in de valkuil trappen van de ongebreidelde uitbreiding van de associatie, als ze veronderstellen dat er ook onbeweide, natuurlijke vormen van de associatie voorkomen:

„Die natürlichen Standorte sind einerseits alte gefestigte windbestrichene Dünen, anderseits die kleinen, wenige Fuss hohen runden Buckel und Erhöhungen, wie sie sich mitten in der weiten, von der Sturmflut überschwemmten Ebene bei Oerd erheben und die ihre Entstehung zum guten Teil den aufgeschwemmten und abgelagerten Flutrückständen verdanken. Da es sich hier um junge Gebilde handelt ist die floristische Zusammensetzung fragmentarisch.“ (Braun-Blanquet & de Leeuw 1936, p. 367)

Afbeelding 3. Denkbeeldige vegetatieruimte (het omkaderde vlak) met daarin de associaties als brandpunten (de grijze stippen) en de mogelijke ruimte voor afgeleide begroeiingen (het witte vlak). De associaties als brandpunten beslaan slechts een beperkt deel van de ruimte, terwijl de ruimte voor mogelijke “afgeleide gemeenschappen” eindeloze variatie toelaat. Zie voor verdere uitleg de tekst.

De soortenarmoede van deze onbeweide vormen van het *Festuco-Galietum* wijten de auteurs aan de geringe leeftijd van de groeiplaatsen, maar ik meen dat ze de vormende en stabiliserende invloed van de beweiding in dezen onderschatten. Hoewel opnamen van de bedoelde begroeiingen ontbreken is het voorstelbaar dat de vegetatie hier leek op de braakliggende duingraslanden in de tuin van Casa Maris of op de *Dicranum-Cladonia*-rijke graslanden zoals deze door Weeda et al. (1996) worden genoemd.

De tweede opmerking betreft de afgeleide gemeenschappen in Tabel 1, het *Digitario-Ceratodon*-, *Galium album-Carex arenaria*- en het *Polypodium*-type (in Tabel 1 de typen 1, 3 en 4). Deze vegetatietypen zouden als rompgemeenschappen te beschrijven zijn, als ze tenminste elk voor zich een eenheid zouden vormen (wat in het geval van het *Galium-Carex*-type zeker niet het geval is). Daar is in een lokale studie weinig op tegen, maar het voegt ook weinig toe: of ik type 1 nu het *Digitario-Ceratodon*-type noem of als RG *Digitario ischaemum-Festuca filiformis*-[*Plantagini-Festucion/Digitario-Setarion*] aanduidt, maakt weinig uit, behalve voor de leesbaarheid. Het helpt de duiding in elk geval niet, dat kan ook zonder de formele benaming, zoals ik heb laten zien. Ik geloof echter dat de formeel naamgegeven rompgemeenschappen niet op een Standaardlijst (Schaminée et al. 2017) thuis horen, omdat het aantal mogelijke afgeleide gemeenschappen theoretisch gezien eindeloos is en het systeem de (onterechte) indruk geeft dat de belangrijkste rompgemeenschappen in deze officiële lijst zijn opgenomen. Ik zal proberen dit

te beargumenteren door de rompgemeenschappen te vergelijken met de associaties, vanuit mijn ervaring in talloze vegetatiekarteringen.

Associaties (als brandpunten) nemen in de hele denkbeeldige 'vegetatieruimte' theoretisch gezien slechts een zeer beperkte ruimte in (de grijze stippen in Afbeelding 3). Deze associaties zijn nog verder onder te verdelen in subassociaties, varianten en subvarianten, die in deze volgorde in toenemende mate een steeds nauwer omschreven soortensamenstelling hebben. De varianten en subvarianten zijn door de strikte omgrenzing zeer indicatief voor heel specifieke standplaatsen, meer dan subassociaties, en zeker dan associaties. Deze vegetatietypen zijn daarmee zeer gemakkelijk interpreteerbaar. In de denkbeeldige vegetatieruimte kan de hele ruimte tussen de associaties ingenomen worden door afgeleide gemeenschappen en deze ruimte is theoretisch gezien (veel) groter dan de ruimte die door de associaties wordt ingenomen. Overal in het witte vlak tussen de associaties zijn afgeleide gemeenschappen mogelijk: tenslotte zal elke afwijking in het milieu (beheer, gebruik, abiotische omstandigheden) een andere soortensamenstelling tot gevolg hebben. Dit blijkt ook telkens weer uit de vegetatiekarteringen die we bij het Rijksvastgoedbedrijf uitvoeren: als je volgens de regelen der kunst, inductief, je vegetatietypen beschrijft, dan blijken er altijd weer a.) afgeleide gemeenschappen voor te komen die niet in de rompgemeenschappen passen die in de standaardlijst zijn opgenomen, of b.) meerdere afgeleide gemeenschappen te onderscheiden zijn binnen de zeer ruim begrensde formeel beschreven rompgemeenschappen uit de standaardlijst. Omdat binnen de rompgemeenschappen geen subrompen, rompvarianten of rompsubvarianten onderscheiden kunnen worden, moeten al deze gemeenschappen als aparte rompgemeenschappen onderscheiden worden. Theoretisch gezien kan het aantal rompgemeenschappen dan ook niet begrensd worden, en opname op de standaardlijst is daarom verwarrend (het lijkt alsof alle, of ten minste de meeste of belangrijkste) rompgemeenschappen zijn opgenomen, of gebaseerd op ondeugdelijk omschreven (want heterogene) gemeenschappen. In mijn ervaring is dus van beide genoemde problemen sprake. Dit betekent dat de praktische toepassing van de beschreven rompgemeenschappen zeer beperkt is, terwijl ze juist voor de praktijk zijn opgenomen op de lijst. Door de formeel-floristische hantering van de systematiek

„... kann weder die Bedeutung der unterschiedlichen Gesellschaften ... verstanden, noch können die Ursachen der Dominanzbildung erkannt werden“ (Sauerwein 2007, p. 161).

Ik geloof dat in zichzelf de formele beschrijving van de rompgemeenschappen een aanwijzing is dat het plantensociologische systeem belangrijker is geworden ("als het maar op kaart te zetten is") dan het verstandige, zingevende vegetatiekundige gebruik er van. Als er één zaak is waar de grondleggers van de plantensociologie telkens weer op hamerden, tot vervelens toe, was het wel dat het classificatiesysteem geen doel in zichzelf is, maar dat het alleen maar een hulpmiddel is om de vegetatie te begrijpen.

„Das pflanzensoziologischen System ist 'vorgeleistete Arbeit' für alle weiteren vegetationskundlichen Ziele, seien sie synmorphologischer, syndynamischer, synchorologischer, synökologischer oder produktionskundlicher Art. Schon darum kann das System der Pflanzengellschaften (Phytocoenosen) nicht Selbstzweck sein, wie manchmal in arger Verkennung seiner Aufgaben behauptet worden ist.“ (Tüxen 1967).

Wat Tüxen in bovenstaand citaat als *vorgeleistete Arbeit* aanduidt, is niet alleen het werk, de gedane arbeid die in het plantensociologische systeem gestoken is, maar ook de hierin besloten kennis, van waaruit alle afwijkingen in de vegetatie geïnterpreteerd kunnen worden, of dit nu verarmingen, overgroeiingen, stadia, fases of facies betreft. Formeel gedefinieerde rompgemeenschappen zijn daarbij niet nodig, tenzij behoefte is aan formele namen, wat mijns inziens een aanwijzing is dat de doodlopende weg van plantensociologisch systeem als einddoel is ingeslagen. Het label wordt dan belangrijker dan de interpretatie, alsof het vinden van de vingerafdruk het einddoel, de zin kan zijn in een moordonderzoek, het constateren en definiëren van de symptomen belangrijker dan het stellen van een diagnose (laat staan de behandeling) door de huisarts.

PLANTENSOCIOLOGISCHE VEGETATIEKUNDE ALS SPEURTOCHT

De plantensociologische vegetatiekunde wordt, evenals bijvoorbeeld de criminologie, de paleontologie, de vergelijkende kunstwetenschappen, de medische diagnostiek en de semiotiek, tot de indicie-wetenschappen gerekend (Hard 1995), een term die geïntroduceerd werd door Ginzburg (1979) in een Italiaans artikel dat naderhand vertaald werd in het Engels (Ginzburg 1980) en ook (onder andere) in het Nederlands (Ginzburg 1988). Het wezen van de indicie-wetenschappen is dat de oorzaken van het bestudeerde verschijnsel (in ons geval de soortensamenstelling van de vegetatie) niet gereproduceerd kunnen worden, zoals in de Galileïsche wetenschappen, waardoor er niets anders overblijft dan ze uit hun gevolgen af te leiden (Ginzburg 1988, p. 234). De pointe van deze gedachte is ook de achtergrond van het door Reinhold Tüxen telkens herhaalde basisaxioma van de plantensociologische vegetatiekunde:

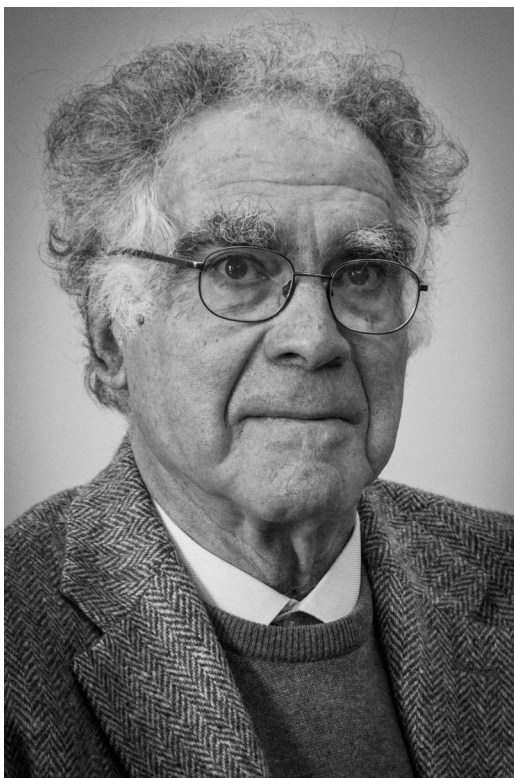
„Für uns bleibt die gesamte Arten-Verbindung einer Gesellschaft der umfassenden, vollständigen Ausdruck der ihr innewohnenden Merkmale, Eigenschaften, Ansprüche, Potenzen, kurz ihres Gesamt-Charakters!“ Tüxen (1970, p. 150).

De factoren die de soortensamenstelling van de vegetatie bepaald hebben kunnen niet gereproduceerd worden, al was het maar omdat ze deels in het verleden liggen. De soortensamenstelling vormt een spoor naar de factoren die van invloed zijn en zijn geweest op diezelfde soortensamenstelling en het doel van de plantensociologische vegetatiekunde is het volgen en benoemen van die sporen. Terug-grijpend op Tüxens woorden: de zin (of wellicht wat minder metafysisch: het doel) van de studie van de vegetatie is niet het beschrijven van de totale soortensamen-

stelling, of het opstellen van de abstracte typen van het plantensociologische systeem, maar het begrip van de hieraan ten grondslag liggende vormende processen (in de brede zin). Het plantensociologische systeem helpt de plantensocioloog het landschap te lezen, niet alleen in het uiterlijk, het kleed dat het aanheeft, maar juist ook in het karakter, de achterliggende fysisch-chemische, historische en antropogene, ja in alle vormende processen. De plantensociologie kan alleen vruchtbaar zijn als het classificatiesysteem als instrument wordt gezien in de speurtocht naar het wezen van het landschap. Niet de plantensociologische typologie dient centraal te staan, maar de vegetatiekundige duiding.

Wat alle indicie-wetenschappen gemeenschappelijk hebben, is dat ze gericht zijn

op het concrete geval, en niet op algemene wetmatigheden. Dit kan niet anders, de oorzaken zijn immers niet reproduceerbaar? Het onderzoek van een hoestende patiënt door een huisarts heeft niet tot doel om de fysiologie van het hoesten te beschrijven, het is gericht op het stellen van een diagnose om een behandeling mogelijk te maken. Voor de plantensociologische vegetatiekunde betekent uiteindelijk dit dat het narratief van de locatie primaat heeft boven de beschrijving van het plantensociologisch systeem. Pas als het verhaal van de concrete locatie wordt begrepen en verteld komt de plantensociologie tot zijn doel. Het plantensociologische classificatiesysteem is hierin een hulpmiddel, een boekenkast waarin kennis staat opgeslagen en van waaruit afwijkende situaties altijd verklaard kunnen worden door de plantensocioloog die deze boekenkast tot zijn of haar beschikking heeft. Elke studie die *lege artis* wordt uitgevoerd, voegt op haar beurt toe aan deze boekenkast: zelden nog een nieuw boek, in andere gevallen en vaker slechts een hoofdstuk, of zelfs maar een voetnoot. Dit betekent ook dat er geen oninteressante begroeiingen bestaan. Slechts een als plantensociologie vermomde floristiek

Afbeelding 4. Carlo Ginzburg in maart 2013, Italiaanse kunsthistoricus en filosoof. Hij introduceerde het begrip 'indicie-wetenschap', onder welke noemer ook de plantensociologische vegetatiekunde is te scharen. Foto: Claude Truong-Ngoc (Wikimedia Commons).

schrijft soortenarme begroeiingen of een vegetatie zonder zeldzame soorten af als niet ter zake doend, of oninteressant. Elke vegetatie is in z'n soortensamenstelling, hoe arm of profaan ook, uitdrukking van alle werkzame factoren, en als zodanig alle aandacht waard.

MIJN VOETNOOT ALS SLOT

In het Reformatorisch Dagblad verscheen in 2019 een artikel van de hand van Gerco Verdouw (19 juni 2019) over een initiatief van de boeren op Schiermonnikoog, Natuurmonumenten en de overheden om de problemen die veroorzaakt zouden worden door de hoge stikstoflast te lijf te gaan. Hierin wordt een werknemer van Natuurmonumenten aangehaald die de successie, in de vorm van het dichtgroeien van waardevol geachte begroeiingen, volledig wijt aan de vele meststoffen die uit de atmosfeer neerdalen op de natuur. Een eerste aangedragen oplossing voor dit probleem - vanuit de PAS - was een reductie van het areaal landbouwgrond op het eiland, een oplossing die door de zeven boeren op het eiland verworpen werd. De uiteindelijke remedie is nu - na gedegen onderzoek - het verminderen van de veestapel: ruim een derde van de 750 koeien moet het veld ruimen. Tot zo ver het krantenartikel.

Vanuit mijn vakantie-ervaring in de tuin van *Casa Maris* valt het nog te bezien of dit de natuur op Schiermonnikoog gaat redden. Er kan met evenveel - of wellicht zelfs meer - recht betoogd worden dat 750 koeien op het eiland niet voldoende is en dat er meer bij moeten. Het proces van verzoming, dat op het eiland door de natuurbeschermers als groot probleem wordt ervaren en dat alledaags en vanuit de voorwetenschappelijke, naïeve ervaring verwoord wordt in het aangehaalde krantenartikel ("*Zulke boompjes schieten overal uit de grond*"), blijkt uit mijn tuinreis toch vooral een gevolg te zijn van braaklegging van het land. Plat gezegd: het achterwege blijven van gebruik (en beheer dat dit gebruik volgt), zorgt er voor dat doordouwers zich breed maken, ten koste van de minder concurrentiekrachtige broeders en dat uiteindelijk struwelen en bossen de overhand krijgen. Dat is geen nieuws, overigens. Meer koeien, of op zijn minst de beweiding van grotere oppervlaktes duingebied, zou een deel van de ervaren problemen tegen kunnen gaan. Zo is de vegetatiesamenstelling, ook die van de verzomende duingraslanden, niet alleen een fingerwijzing naar het verdwijnen van duinbeweiding in de loop van de twintigste eeuw (zie Holwerda et al. 2005 voor foto's van voorbeelden uit het begin van de vorige eeuw). Het is ook een fingerwijzing naar de opvatting in het natuurbeheer dat de *be-doel*-de natuur, gemodelleerd en geïdealiseerd naar de plantensociologische associaties, vooral een uitdrukking zou zijn van de natuurlijke standplaatscondities, en niet van het menselijk handelen dat ook in het duingebied zo sterk zijn stempel op het landschap heeft gedrukt (zie voor dit laatste bijvoorbeeld de gebiedsmonografieën van Van Til & Mourik 1999 en Van Haperen 2009). Zolang de problemen slechts of in elk geval in hoge mate gezocht worden in één fysisch-chemische factor, die ook nog van buiten komt, en niet aan het wegvallen van het traditionele gebruik, zal de vegetatie altijd iets anders zijn dan het referentiekader, dat bestaat uit eenheden die zo sterk het voormalige beheer weerspiegelen. Dat is het logische gevolg van het basisaxioma van de plantensociologie, dat stelt dat de soortensamenstelling van de vegetatie de synthetische uitdrukking is van *alle* werkzame factoren. Ook het gebruik dus.

Wie verre reizen maakt kan veel verhalen, dichte Matthias Claudius. Ik zou willen zeggen dat daarvoor geen verre reis nodig is. Als je maar nieuwsgierig blijft waarnemen en de waarnemingen zo onbevooroordeeld mogelijk interpreteert (vgl. Gehlken 2000), liggen de verhalen voor het oprapen, ook in de achtertuin. Zelfs luierend in het gras.

DANKWOORD

Iris de Ronde, Joop Schaminée en John Janssen gaven commentaar op eerdere versies van dit artikel, waardoor ik mijn gedachten opnieuw moest ordenen en woorden moest geven. Ik denk dat niet alleen ik, maar ook het artikel daardoor aan helderheid heeft gewonnen. Ik heb niet al het commentaar verwerkt in de richting die de recensenten aangaven, wat te maken heeft met verschil van inzicht over de waarde van de beschreven rompgemeenschappen. Ik hoop dat we hier nog lang en open over van gedachten kunnen blijven wisselen!

ON THAT TINY PIECE OF EARTH: A PHYTOSOCIOLOGICAL HOLIDAY STORY

On the basis of a short phytosociological table of dry dune grasslands from a backyard of a holiday home at the island of Schiermonnikoog, the effects of trampling, grazing, and abandoning of dune grasslands are discussed. The *Festuco-Galietum veri* (Table 1, type 2) is considered the central community type in the presented table, from which the other types can be explained by increased trampling (Table 1, type 1), or the cessation of mowing and grazing (Table 1, type 3, 4 (on northern slopes), and 5 (the temporary end-stadium of the succession, dune scrubs)). It is argued that associations should be focus points, not junk boxes, to provide adequate and useful references from which all deviations can be explained. From this viewpoint, the *Festuco-Galietum veri* should be restricted to include only grazed dune grasslands. Fallow lying phases, which are often included in the circumscription of the association, do not belong to the *Festuco-Galietum*, to underline the agricultural/pastoral background of the species rich dune grasslands. It is shown that a formal description of basal communities is unnecessary for a useful interpretation of a local vegetation table, and it is argued that such a formal description of basal communities distracts from the fundamentals of phytosociological vegetation science, which is to be found in the deciphering of the clues (on history, environment, anthropogenic influences, etc.) which lie enclosed in the vegetation. The construction of a phytosociological system is only (or at least: should only be) utilitarian in this larger mission of phytosociological vegetation science: understanding vegetation in all its causes.

LITERATUUR

- Adam, P. & Höfner, J. (2011). Auf Sand gebaut. Bemerkungen zur Ökonomie und Sozioögie von Sand-Grasnelken-Fluren im Kontext ihrer Landnutzungsgeschichte. Neubrandenburger Skizzen 11: 12-190.
- Benjamin, W. (2007). Der Erzähler. Betrachtungen zum Werk Nikolai Leskows [orig. 1936]. In: A. Honold (red.), Erzählen - Schriften zur Theorie der Narration und zur literarischen Prosa [gesammeltes Werk], Suhrkamp, Berlin: 103-128.

- Boerboom, J.H.A. (1960). De plantengemeenschappen van de Wassenaarse duinen. Mededelingen van de Landbouwhogeschool te Wageningen, Nederland 60 (10): 1-135.
- Braun-Blanquet, J. & W.C. de Leeuw (1936). Vegetationsskizze von Ameland. Nederlandsch Kruidkundig Archief 46 (2): 359-393.
- Dengler, J., M. Eisenberg & J. Schröder (2006). Die grundwasserfernen Saumgesellschaften Nordostniedersachsens im europäischen Kontext - Teil I: Säume magerer Standorte (*Trifolio-Geranietea sanguinei*). Tuexenia 26: 51-93.
- Gehlken, B. (2000). Klassenlotterie. Die Pflanzensoziologie zwischen Vegetationskundigkeit, Formalismus und Technokratie. Notizbuch der Kasseler Schule 55, In guter Gesellschaft. Beiträge zur Pflanzensoziologie, Landschafts- und Vegetationskunde, Teil 2: 259-346.
- Ginzburg, C. (1979). Spie. Radici di un paradigma indiziario. In: A.G. Gargani (red.), Crisi della ragione, G. Einaudi, Turijn: 59-106.
- Ginzburg, C. (1980). Morelli, Freud and Sherlock Holmes: Clues and Scientific Method. History Workshop Journal 9 (1): 5-36.
- Ginzburg, C. (1988). Sporen. Wortels van een indicie-paradigma. In: C. Ginzburg (red.), Omweg als methode. Essays over verborgen geschiedenis, kunst en maatschappelijke herinnering, SUN, Nijmegen: 206-245.
- Hand, R. (2001). Revision der in Europa vorkommenden Arten von *Thalictrum* subsectio *Thalictrum* (Ranunculaceae). Botanik und Naturschutz in Hessen Beiheft 9: 1-358.
- Hard, G. (1995). Spuren und Spurenleser. Zur Theorie und Ästhetik des Spurenlesens in der Vegetation und anderswo. Universitätsverlag Rasch, Osnabrück, 197 pp.
- Hlavin-Schulze, K. (1998). "Man reist ja nicht, um anzukommen": Reisen als kulturelle Praxis. Campus Verlag, Frankfurt, 197 pp.
- Holwerda, J., A.J. Maris & F. Ruddijs (2005). Boeren op Schiermonnikoog door de eeuwen heen. Tijdschrift van de Cultuur Historische Vereniging "t Heer en Feer" Schiermonnikoog 7 (themanummer) (themanummer): 1-202.
- Sauerwein, B. (2007). *Cruciata laevipes*-Versaumungen. Versaumungen und Saumgesellschaften als Indiz der Landnutzungsgeschichte. Notizbuch der Kasseler Schule 68: 149-182.
- Sauerwein, B. (2010). Morsche Brachen, wüste Fluren und Ruinen. Ein Versuch zur Begriffsgeschichte und Bedeutung. Notizbuch der Kasseler Schule 81: 97-119.
- Schaminée, J., J. Janssen, E. Weeda, P. Hommel, R. Haveman, P. Schipper & D. Bal (2015). Veldgids Rompgemeenschappen. KNNV Uitgeverij, Utrecht, 284 pp.
- Schaminée, J.H.J., R. Haveman, P.W.F.M. Hommel, J.a.M. Janssen, I. De Ronde, P.C. Schipper, E.J. Weeda, K.W. Van Dort & D. Bal (2017). Revisie Vegetatie van Nederland. Stratiotes 50/51: 5-20.
- Tüxen, R. (1955). Das System der nordwestdeutschen Pflanzengesellschaften. Mitteilungen der Floristisch-soziologischen Arbeitsgemeinschaft N.F. Heft 5: 155-176.

- Tüxen, R. (1967). Ausdauernde nitrophile Saumgesellschaften Mitteleuropas. *Contributii Botanice, Universitatea "Babes-Bolyai" Din Cluj*: 431-453.
- Tüxen, R. (1970). Pflanzensoziologie als synthetische Wissenschaft. *Miscellaneous Papers* 5: 141-157.
- Van Haperen, A. (2009). Een wereld van verschil. Landschap en plantengroei van de duinen op de Zeeuwse en Zuid-Hollandse Eilanden. KNNV Uitgeverij, Zeist, 276 pp.
- Van Til, M. & J. Mourik (1999). Hieroglyfen van het zand. Vegetatie en landschap van de Amsterdamse Waterleidingduinen. Gemeentewaterleidingen Amsterdam, Amsterdam, 272 pp.
- Verdouw, G. (19 juni 2019). Strijd tegen dichtgroeien van kleinste Waddeneiland. *Reformatisch Dagblad*.
- Weeda, E.J., H. Doing & J.H.J. Schaminée (1996). *Koelerio-Corynephoretea*. In: J.H.J. Schaminée, A.H.F. Stortelder & E.J. Weeda (red.), *De Vegetatie van Nederland. Deel 3. Plantengemeenschappen van graslanden, zomen en droge heiden*, Opulus Press, Uppsala, Leiden: 61-144.
- Weeda, E.J. & R. Haveman (2017). *Melampyro pratensis-Holcetea mollis*. *Stratiotes* 50/51: 46-71.
- Westhoff, V. & M.F. Van Oosten (1991). De plantengroei van de Waddeneilanden. Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging, Utrecht, 417 pp.

Contactgegevens:

Rense Haveman

rense.haveman@wur.nl